

KUR'ÂN IŞIĞINDA BELÂĞAT DERSLERİ

MEÂNÎ İLMİ

FATMA SERAP KARAMOLLAOĐLU

işaret

İŞARET YAYINLARI: 145

Kur'ân Kitaplığı

Eserin adı ve Yazarı

Kur'ân Işığında Belâgat Dersleri Meâni İlmi
Fatma Serap Karamollağlu

II. Baskı: İstanbul 2017

© İşaret Yayınları

Genel Yayın Yönetmeni

Dr. İsmet Uçma

Kapak

Yunus Karaaslan

Sayfa Düzeni

Çelebi Şenel

Baskı-Cilt

Şenyıldız Matbaacılık Yay. Ltd. Şti.
Gümüşsuyu Cad. No: 3/2 Topkapı / İstanbul
Tel: 0212 483 47 91 - Sertifika No: 11964

ISBN

978-975-350-276-4

Sertifika No: 15826

Karakter: Times New Roman

Metin: 11 pt.

Metin satır arası: 15 pt.

Metin paragraf arası: 0.4 mm.

İŞARET YAYINLARI

Hobyar mah. Ankara cad.

Ünal Han, No: 21/1, Cağaloğlu-Fatih

Tel: (0 212) 519 17 28-528 30 63

Fax: (0 212) 528 30 59

isaret@isaretyayinlari.com.tr

www.isaretyayinlari.com.tr

KUR'ÂN IŞIĞINDA BELÂĞAT DERSLERİ

MEÂNÎ İLMİ

FATMA SERAP KARAMOLLAOĐLU

işaret

Fatma Serap Karamollaođlu

1955'de Balıkesir'de doğdu. 1977 yılında Ankara Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakóltesi'nden me'zûn oldu. Çeşitli kuruluşlarda görev yaptıktan sonra emekli oldu. İslâmî İlimler'e yöneldi. Kısa sürede Arapça öğrendi ve Temel İslâmî Eğitimi'ni tamamladı. Ayrıca hat derslerine devam ederek sülûs-nesih icâzeti aldı. Belâğat derslerine devamla medrese icâzeti alıp Belâğat ve Kur'ân çalışmalarlarıyla meşgul oldu. İngilizce ve Arapça bilen müellif evli, iki çocuk, beş torun sâhibidir.

Müellifin Yayınlanmış Eserleri:

- 1- Hastalıkla Arınma (Tercüme), Özgü Yayınevi, 2010.
- 2- Kur'ân'ın Edebî Dili Lafız-Ma'nâ Uyumu (Tercüme), İşaret Yayınevi, 2010.
- 3- Kur'ân Işığında Belâğat Dersleri-Meânî İlmi, İşaret Yayınevi, 2013.
- 4- Kur'ân Işığında Belâğat Dersleri-Beyân İlmi, İşaret Yayınevi, 2013.
- 5- Kur'ân Işığında Belâğat Dersleri-Bedî' İlmi, İşaret Yayınevi, 2014.
- 6- Kur'ân-ı Kerim'deki Duâ Âyetleri, İşaret Yayınevi, 2016.

İÇİNDEKİLER

MUKADDİME	9
-----------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

BELÂĞATA GİRİŞ

1.1. Fesâhat ve Belâğat:	15
1.1.1. Fesâhat:	15
1.1.1.1. Kelimede fesâhat:	15
1.1.1.2. Kelâmda fesâhat:	19
1.1.1.3. Mütakellimde fesâhat:	22
1.1.2. Belâğat:	22
1.1.3. Üslûb:	24

İKİNCİ BÖLÜM

İSNAD

2.1. BİRİNCİ KISIM: Haberî İsnad:	27
2.1.1. Haberî isnad ve inşâî isnad arasındaki fark:	27
2.1.2. Haberî isnad:	30
2.1.3. Haberî isnadın kısımları:	32
2.1.4. Haberî isnadın amaçları:	38
2.1.5. Haberî isnadın çeşitleri:	46
2.1.5.1. Te'kîd lafızları:	f51
2.1.5.2. Te'kîd yolları:	67
2.1.5.3. Te'kîd Üslûbunda açıklamalı örnekler:	68
2.1.5.4. Te'kîd harfi ^ع ’nin özellikleri:	71
2.1.6. Haberî isnad’ın muktezây-ı zâhirin hilâfına olması:	79
2.1.7. Hakikat-ı aklî ve mecâz-ı aklî (Hakîkî isnad ve mecâzî isnad):	92
2.1.7.1. Hakikat-ı aklî ve mecâz-ı aklî’nin kısımları:	93
2.1.7.2. Mecâzî isnad:	97
2.1.7.3. Mecâzın karînesi:	111
2.1.7.4. Mecâzî isnadın şekilleri:	112
2.1.7.5. Mecâzî isnadın hakîkatı:	116

2.1.7.6. Mecâzî isnadın belâğat açısından önemi:	117
2.2. İKİNCİ KISIM: İnşâ:	119
2.2.1. Talebî ve gayr-ı talebî inşâ:	119
2.2.2. Talebî inşâ: Emir, nehy, temennî, istifhâm, nidâ:	121
2.2.2.1. Emir:	121
2.2.2.2. Nehy:	128
2.2.2.3. Temennî:	131
2.2.2.4. İstifhâm:	134
2.2.2.4.1. Â:	134
2.2.2.4.2. هَلْ:	137
2.2.2.4.3. Diğer istifhâm harfleri:	138
2.2.2.4.4. İstifhâm harflerinin ifâde ettiği diğer mânâlar:	141
2.2.2.5. Nidâ:	148
2.2.3. İnşâ üslûbunun geldiği diğer mânâlar:	151

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CÜMLENİN, CÜZLERİNİN VE CÜMLELERİN HÂLLERİ

3.1. CÜMLENİN ve CÜMLENİN CÜZLERİNİN HÂLLERİ:	155
3.1.1. Zikir:	155
3.1.1.1. Müsnedün ileyhın zikri:	155
3.1.1.2. Müsnedin zikri:	159
3.1.1.3. Fiilin müteâllıklarının zikri:	162
3.1.2. Hazf:	163
3.1.2.1. Müsnedün ileyhın hazfı:	164
3.1.2.2. Müsnedin hazfı:	170
3.1.2.3. Müteâllıkların hazfı:	172
3.1.3. Taktîm:	176
3.1.3.1. Müsnedün ileyhın taktîmi:	177
3.1.3.2. Müsnedin taktîmi:	185
3.1.3.3. Müteâllıkların taktîmi:	188
3.1.4. Târif:	193
3.1.4.1. Müsnedün ileyhın mârife olması:	193
3.1.4.1.1. Müsnedün ileyhın zamirle mârife olması:	193
3.1.4.1.2. Müsnedün ileyhın alem olarak mârife olması:	196
3.1.4.1.3. Müsnedün ileyhın ism-i işâret olarak mârife olması:	197
3.1.4.1.4. Müsnedün ileyhın ism-i mevsfizâfetül olarak mârife olması:	206
3.1.4.1.5. Müsnedün ileyhın ال ile mârife olması:	210

3.1.4.1.6. Müsnedün ileyhın izâfetle mârife olması:.....	215
3.1.4.2. Müsnedin târifi:.....	218
3.1.5. Tenkîr:.....	222
3.1.5.1. Müsnedün ileyhın tenkîri:.....	223
3.1.5.2. Müsnedin tenkîri:	228
3.1.6. Kelâmın muktezây-ı zâhirin hilâfına olması:	229
3.1.6.1. Zamir yerine açık isim gelmesi:.....	230
3.1.6.2. Açık isim yerine zamir gelmesi:	234
3.1.6.3. İltifat:.....	235
3.1.6.4. Kalb:.....	243
3.1.6.5. Tağlîb:	244
3.1.6.6. Hakîm üslûbu:.....	247
3.1.6.7. Cümlelerin şart edatlarıyla takyîd edilmesi:	248
3.1.6.7.1. Bu edatların birbirinin yerine kullanılması:	252
3.1.6.7.2. Şart harfi "ئِنْ" in mâzi fiilin başında gelişi:.....	256
3.1.6.7.3. اِنْ harfinin kullanımı:	258
3.1.6.8. Fiillerin farklı kullanımı:	259
3.1.6.8.1. Gelecek zamanın farklı ifâde şekilleri:	259
3.1.6.8.2. Mâzînin farklı ifâde şekilleri:	262
3.1.7. Kasr:	265
3.1.7.1. Târifi:.....	265
3.1.7.2. Kasrın rükûnları:.....	266
3.1.7.3. Kasrın kısımları:	267
3.1.7.4. Hakîkî ve izâfî kasr:	271
3.1.7.5. Kasr yolları:	287
3.1.7.5.1. Başlıca Kasr Yolları:.....	287
3.1.7.5.2. Diğer kasr yolları:.....	292
3.1.7.5.3. Kasr yolları arasındaki farklar:.....	295
3.1.7.6. Kasr şu kelimeler arasında yapılıır:.....	307
3.2. CÜMLELERİN HÂLLERİ:	312
3.2.1. Fasl ve vasl:	312
3.2.1.1. Târifi:	312
3.2.1.2. Vasl:.....	313
3.2.1.2.1. Vaslın Şartları:.....	313
3.2.1.2.2. Kelimelerin atfı:.....	319
3.2.1.2.3. Cümlelerin atfı:	326
3.2.1.2.4. Vaslın güzelliikleri:.....	333

3.2.1.2.5. Hâl "ج" ı:	338
3.2.1.3. Fasl:	342
3.2.1.4. Açıklamalı Örnekler:	354
3.2.2. İtnab, İcâz ve müsâvât:	364
3.2.2.1. İtnab:	365
3.2.2.2. İcâz:	375
3.2.2.2.1. İcâz-ı Kasr:	375
3.2.2.2.2. İcâz-ı Hazf:	377
3.2.2.2.2.1. Kelimenin bir cüzünün hazfı:	377
3.2.2.2.2.2. Kelimenin hazfı:	378
3.2.2.2.2.3. Cümlelerin hazfı:	382
3.2.2.2.2.4. Bir kaç cümlelerin hazfı:	383
3.2.2.2.3. İcâzın karînesi:	384
3.2.2.3. Müsâvât [Eşitlik]:	386
TELHÎS.....	389
MÜRÂCAAT.....	411
ÂYET FİHRİSTİ	413

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Bismillâhirrahmânirrahîm

MUKADDİME

Elhamdu lillâhi rabbi'l-âlemîn.

Ve's-salâtu ve's-selâmu alâ efsahil mürselîne seyyidînâ Muhammedin ve âlihi ve sahibihi ecmaîn.

Allah Teâlâ ilmin kadrini yüceltmiş, enbiyânın mîrası kılmıştır. Peygamberler mîras olarak ne para ne pul, sâdece ilim bırakırlar. Kim bu ilme tâlib olur ve elde ederse büyük birşeye tâlib olmuştur. Allah Teâlâ, âlemlere rahmet olarak gönderilen ümmî nebî Hz. Muhammed (s.a) hakkında;

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ
الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ

O'dur ki ümmîler (Arablar) içinde kendileri (gibi insan cinsi)nden bir resûl gönderdi, üzerlerine O'nun âyetlerini okuyor ve onları temize çıkarıp parlatıyor, kendilerine kitap ve hikmet(i) öğretiyor - halbûki bundan evvel açık bir dalâlet içinde idiler -(Cumâ/2) buyurmuştur.

Bu kitap Kur'ân'ı anlamaya yönelik okuduğumuz derslerde duyulan ihtiyâca binâen, okurken ve öğretirken çektiğimiz sıkıntıları azaltmak gayesiyle hazırlandı. Kur'ân'ı anlamak isteyenler için çok önemli, olmazsa olmaz olduğuna inandığımız bu dersleri anladığımız ve dilimiz döndüğü kadar anlatmaya, açıklamaya çalıştık.

Kur'ân'ı anlamak için başladığımız Arabça derslerimizde lugat, nahiv ve sarf derslerinden sonra geldiğimiz noktada, Belâğat Dersleri için teferruâtlı, bol

örnekli, açıklamalı olarak yazılmış yeterli bir ders kitabı olmadığı için çeşitli Arabça ve Türkçe Belâğat kitaplarından faydalanarak bu kitabı yazma zorunluluğu hasil oldu. Haddi-zâtında bir Hoca eşliğinde okunması gereken ve anlaşılması zor olan bu dersler için; dili kolay, târifleri rahat anlaşılır, gerektiğinde tablolarla ve en önemlisi de Kur'ân'dan örneklerle desteklenmiş bir kitap hazırlamayı amaçladık.

Belâğat İlmi üç bölümde incelenir. Bu kitapta sâdece Meâni İlmi ele alınmıştır. İnşâallah Beyân ve Bedî İlimleri de aynı şekilde hazırlanacaktır.

Her şeyden önce bu kitap Türkler için Kur'ân'ın mesajının daha iyi anlaşılmasına yönelik hazırlandı. Bu yüzden Arabça Belâğat Kitapları'nda bulunan bütün konuları ihtivâ etmekle birlikte, Kur'ân'da yer almayan sanatlar üzerinde fazla durulmamıştır.

Her konuyu elimizdeki kitaplardan inceledikten sonra Türklerin en iyi anlayabileceği şekilde özetlemeye çalıştık. Ama en çok faydalandığımız ve çalışmaya esas aldığımız kitap Dr. Besyûnî Abdu'l-Fettâh Feyyûd'un *İlmu'l-Me'ani* isimli çalışmasıdır.

Anlaşılması daha zor olan konulardaki örnekleri daha fazla vermeye ve bunları elimizden geldiğince açıklamaya, konuyla ilgisini tesbit etmeye gayret ettik. Ayrıca böyle konuları tablolarla da destekledik.

Her konunun sonunda kısa bir özet verdik. Bu özetleri kitabın sonunda Telhîs başlığı altında tekrar bir araya getirdik. Böylece konuların kısaca ve kolayca hatırlanmasını ve kitaptan en güzel ve pratik şekilde faydalanılmasını sağlamayı amaçladık.

Kur'ân'dan örnek bulunmayan bâzı konularda ya da bulunsa bile anlamayı kolaylaştıracağını düşündüğümüz yerlerde, şiirden ya da nesîrdan örnekler verdik. Türk okuyucunun âşinâ olmadığı kelimeler olabileceği düşünülerek bunların Türkçe'leri hemen altında verildi.

Anlaşılmaya yardımcı olacağını düşündüğümüz yerlerde tekrardan kaçınmadık.

Konumuz Kur'ân olduğu için Türkçe örnekler vermeyi tercih etmedik.

Kaynaklarda konularla ilgili olarak hep aynı örnekler verildiğinden, dipnotlarda bu kaynakları ayrıca belirtmeye gerek görmedik. Kitabı dipnotlarla doldurup okunmasını zorlaştırmak istemediğimiz için bunu bilinçli olarak tercih ettik. Âyetlerin Türkçe mânâları hemen altında verilmiştir. Meâller Elmalılı Hamdi

Yazır'dan alınmıştır. Ayrıca kitabın sonuna bir âyet fihristi ilâve edilmiştir. Böylece, bir âyette bulunabilecek sanatlara kolayca ulaşabilme imkânı sağlanmıştır.

Kitabın belli bir seviyede Arabça bilenler tarafından okunacağı göz önünde tutularak bir çok terim Arabça okunuşuyla yazılmış, bunlar için Türkçe bir terim geliştirme veyâ Türkçe mânâsını yazma yoluna gidilmemiştir. Arabça eserler veyâ tefsirler okunûrken bunun bir kolaylık sağlayacağı da göz önünde bulundurulmuştur.

Faydalandığımız kaynakları da “Mürâcaât” adı altında kitabın sonunda listeledik.

Bana Belâgat'ı okutan ve sevdiren, bu sâyede bana bu kitabı hazırlama şevki veren ve desteğini her an arkamda hissettiğim muhterem Hocam M. Balcı'ya, bölüm bölüm berâber okuyarak anlamaya çalıştığımız değerli arkadaşlarıma ve kendi vakitlerinden çaldığım bana sabırla hüsn-i muâmele gösteren eşime şükranlarımı sunarım.

Kitabın basımını üstlenen İşâret Yayınevi'ne de teşekkürlerimi arz ederim.

Kitapta görülen tüm eksiklikler bana, tüm güzellikler ise yüce Yaratan'a âiddir.

Bu kitap; Kur'ân'ı başucu kitabı edinmeyi en önemli vazîfesi addeden bir Kur'ân talebesinin, Kur'ân'ı daha iyi anlamak ve anlatmak için yaptığı mütevâzî çalışmaların ürünüdür. Bütün dikkatimize ve tekrar tekrar okuyarak düzeltmelerimize rağmen tesbit edilecek yanlışlar bize âid olmakla berâber doğrultulması bilenlerin üzerine dînî bir vecîbedir. Bu doğrultuda yapılacak yapıcı eleştirilerinin tarafımıza iletilmesi bizi çok memnun edecektir.

Bu kitabın hayırlara vesile olmasını, ilim talebelerine ve ilim severlere faydalı olmasını, bu vesileyle günahlarımızı affetmesini, ayıplarımızı örtmesini, ölmüşlerimize rahmet etmesini, bize ve çocuklarımıza hidâyet etmesini, dareyn saâdeti vermesini Yüce Allah'dan niyâz ediyoruz.

İstanbul 2012